

אדמונד לוי: אחרית דבר

חיים משגב

בית המשפט העליון של מדינת ישראל סטה לכיוונים זרים לרוחו של העם היהודי. ועם סטייה כמעט-מגונה זו, אין להשלים.

למעשה, יש בפסיקתם של עשרת השופטים מעין מתן הכשר לגט-הכריתות אותו כפה אריאל שרון על העם היהודי בארץ מולדתו בהליכים מבזים. ההחלטה על פיה היהודים נמצאים בשטחים שנכבשו ב-1967 במעמד זמני בלבד, וכי על כן כל החלטה על נסיגה מהם היא לגיטימית, היא מסוג ההחלטות שבבוא היום תכח בנז, בכלנו, באורח ממנו לא נוכל להתאושש לעולמי עד. שכן, אם מעמדנו בשטחים שנכבשו ב-1967 זמני, מדוע שלא ייטעו כנגדנו בפרורמים בינלאומיים בעתיד שגם בשטחים שנכבשו ב-1948 מעמדנו זמני? ומה יהיה אז על מקומות כמו נהריה, כרמיאל, אשדוד, באר שבע, יפז, חיפה, או רמלה ולוד? כלום ברמת אביב שנבנתה על חורבות הכפר הערבי שיח מוניס יש ליחודים יותר זכויות מאשר בכפר דרום או בחומש?

השופט אדמונד לוי הבין את המלכודת הטמון בקביעותיהם של חבריו וניסה להחזיר אותם להצהרת בלפור שקבעה שבינו הלאומי של העם היהודי יהיה בארץ ישראל. מסמך זה זכה, כידוע, להכרה בינלאומית עם הקמת חבר הלאומים, לאחר סיום מלחמת העולם הראשונה. בכתב המנדט שקיבלו הבריטים נאמר במפורש כי הם מקבלים לידיהם הנאמנות את ארץ ישראל כדי לחקם בה, בכולה, משתי גדותיו של הירדן, את ביתו הלאומי של העם היהודי. ארגון האומות המאוחדות אימץ את כל ההסכמים והנאמנות של קודמו, וכך חגענו לשנת 1948, השנה בה נטשו הבריטים את ארץ ישראל. המצרים והירדנים פלשו לחלקים ממנה והחזיקו בהם במשך 19 שנים. במלחמת ששת הימים חזרו היהודים ונטלו את שהיה שלהם מאז ומעולם. ריבונותו של העם היהודי על כל ארץ ישראל המערבית הייתה לעובדה קיימת. העובדה שהמשפט הישראלי לא הוחל על כל השטחים שנתפסו ב-1967 אין לה כל משמעות. היא רק מצביעה על רפיסות דעתם של האוחזים בהגה השלטון. גם אז – וגם מאז.

מגילת העצמאות, המעוגנת בחוקי היסוד של מדינת ישראל, מדברת על חקמת מדינת יהודית בארץ ישראל.

השופט אדמונד לוי לא היה הבחירה המועדפת על נשיא בית המשפט העליון. למעשה, כאשר זומן לבית המשפט העליון כדי להחן בו למשך מספר חודשים מוגבל, כמקובל לגבי מי שנקרא להחן במינוי בפועל, כלומר שלא על פי בחירה של הוועדה למינוי שופטים, היה ברור לכל שתקופת כהונתו תהיה קצרה למדי. אחרון ברק, כידוע, לא אוהב את מי שלא מגיע מתוך 'החבורה' אותה הוא מוקיר ומכיר. הוא גם לא אוהב שעמיתיו אינם מתיישרים על פי הקו האידיאולוגי אותו הוא מקדש מימים ימימה. חכול צריך להיגור בדמותו ובצלמו.

לימים, חסתבר לנשיא בית המשפט העליון שהשופט אדמונד לוי, שזכה בכהונה של קבע בערכאה העליונה של מערכת המשפט רק בזכותו של מי ששימש כשר משפטים תקופה קצרה בלבד, מאיר שיטתית, יכול ללמד אותה ואת חבריו לכס המשפט פרקים חשובים מאוד בתולדות היישוב היהודי בארץ ישראל; בחשיבות המפעל הציוני לעם היהודי; בזכויות הלגיטימיות של היהודים בארץ מכורתם; ובעיקר, לחציב בפניהם מראה שתראה להם עד כמה מכוערת, בלתי מוסרית ובלתי חוקתית היא הכרעתם לטובת גירושם של היהודים מחבל עזה ומצפון השומרון. חונמקות החבל בדבר זמניותם של היישובים היהודיים בחבלי ארץ אלה הן מן החנמקות היותר פסולות שנשמעו אי-פעם במוסד רשמי של המדינה היהודית.

לא בטוח שעשרת השופטים שקבעו, פה אחד, באורח המזכיר משטרים רודניים, ללא מילה של הסתייגות או אמירה שיש בה ולו נימה של כאב על מה שהם מעוללים לאלפי משפחות חפות מפשע, יביעו יום אחד חרטה על העוול שהם גרמו, וגורמים, בפסיקותיהם החד-צדדיות, המתנכרות לזכויות הטבעיות של העם היהודי בערש הולדתו, זכויות שזכו להכרה בינלאומית שאינה ניתנת לערעור, אולם דבר אחד הם, מן הסתם, לא ישכחו עד סוף ימיהם: את המראה שהציב בפניהם השופט אדמונד לוי. בהרבה רגישות ובלא מעט עצב כתב השופט אדמונד לוי, בדם ליבו, את אשר מרגישים רבים בקרב הציבור היהודי:

ד"ר חיים משגב הוא עורך-דין ומרצה במכללה האקדמית נתניה ובאוניברסיטת בר-אילן.

לדבר: המלך הבריטי במועצתו. היה זה בעיצומן של הפרעות הקשות שעשו הערבים ביישוב היהודי שהתגורר אז בארץ ישראל. מלשון הסעיף ניתן ללמוד שהשלטונות הבריטיים ביקשו להשליט מכוחו משטר צבאי ולדכא את "המרד הערבי" כדי לנסות ולקיים סדרי אספקה ושירותים הכרחיים.

בפועל, חשתמש הצבא הבריטי בסמכויות שהוקנו לו בסעיף זה כדי לחסום את עלייתם של היחידים הרבים שהתדפקו על שערי הארץ וביקשו לעלות אליה. הנאציזם החל לנתן את אותותיו ויהודי אירופה הבינו שהקרקע בוערת ושצריך למצוא מקום מקלט. ארץ ישראל נראתה אז, אם כי לא לכולם, כמקום הטבעי אליו ימלטו היהודים.

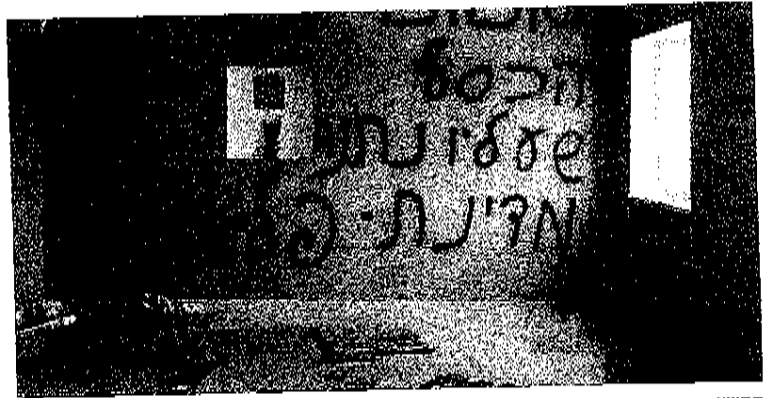
הערבים, שחששו מפני השתלטות יהודית מואצת על אדמות ארץ ישראל, יזמו את מרחץ הדמים שתחילתו הייתה עוד בשנת 1936, מה שהוביל בסופו של דבר לכניעת שלטונות המנדט הבריטי ולברית הבלתי נמנעת בין המופתי של ירושלים לבין חיטלר. מאות אלפי יהודים, ואולי אף מיליונים, יכולים היו להינצל אלמלא סעיף 6 זה, ששימש לאחר מכן בסיס לתקנות ההגנה לשעת חירום שאותן התקינו הבריטים בשנת 1945, כדי לפעול באמצעותן נגד המאבק היהודי להעלאת שארית הפליטה מאירופה לאחר השואה ולהקמתה של מדינת יהודית.

כעת, עשרות שנים לאחר הקמתה של מדינת ישראל, רואה מערכת המשפט בצווים המנדטוריים הללו הסדר חוקתי ראוי שיכול לשמש עוגן משפטי לצווים של אלוף צבא ההגנה לישראל. מכוחם אפשר להקים מחסומים בכבישים – ולמדר את חייהם של רבים.

לא זאת אף זאת: לחיילים מותר, מכוח הצווים האבסורדיים האלה, לעשות בשטחים הללו, שעליהם חלים הצווים שהוצאו מכוח תקנות ההגנה המנדטוריות משנת 1945, ככל שיצווה עליהם. החיילים אפילו לא יכולים לסעון שהצווים הם בלתי חוקתיים, או שהפקודות שניתנות להם מכוחם הן בלתי חוקיות באופן גלוי וברור,² שכן לבית המשפט העליון שלנו יש סדר יום פוליטי משלו. הכל כשר. אין עוד שרצים במערכת המשפט. חכל ראוי למאכל אדם. יש דינים מיוחדים למתנגדים לפנות את בתיהם ויש בתי משפט מיוחדים בתוך בניו הסוהר עם תובעים מיוחדים ושופטים מגויסים. ואין פוצה פה ומצפצף. חתנתנות האלימה של השוטרים אינה זוכה לתגובה הולמת ומחלקות מיוחדות בפרקליטות עושות לטיהור כל עוולה.

השופט אדמונד לוי אמר זאת לפני, כאשר נשאר בדעת מיעוט מול עשרת חבריו שפסקו לטובת חוק יישום ההתנתקות, אבל כדאי, ואף ראוי, להגיד זאת שוב: מוסרית, נפרצו כל המחסומים החוקתיים, ובעתיד אי אפשר יהיה לדחות על הסף גם דרישות לגבי השטחים שנכבשו ב-1948. הערבים יודעים זאת. משפטנים בפורומים בינלאומיים יודעים זאת.

והעתיד אינו רחוק. הוא כבר כאן. על סף בתינו. הצווים עוטפי רמלה או לוד, חיפה או יפו, אותם נדרש למסור לנדי הערבים, לאחר שנסיים למסור חבלים אחרים מארץ ישראל, בוודאי יזכו גם הם לגיטימציה של בית המשפט העליון. ■

התשעה באב התשס"ח. טיהור אתני בגוש קטיף. התמיכה הגורפת של בית הדין העליון (עשרה שופטים מול אחד!) במעשה פשע חסר תקדים בקורות עמנו, שומטת את הבסיס המוסרי לקיומה של מדינת היהודים.

מכונניה של המדינה היהודית לא חשבו שהם צריכים לקבוע את גבולותיה של ארץ ישראל. גם למדינת ישראל לא נקבעו גבולות. המפעל הציוני היה בעיצומו, ודוד בן גוריון וחבריו, מנסחי מגילת העצמאות, ידעו שמה שנקבע ביחולת החלוקה לא יחזיק מעמד זמן רב. הערבים, אם ירצו, יקבלו את הצעות הפשרה של האו"ם, ואם לא, הכול יחזור לקדמותו. מכאן שאין, ולא יכול להיות, ריבון אחר בכל ארץ ישראל המערבית לבד מן המדינה היהודית שזה עתה קמה על חורבותיו של המנדט הבריטי שהחזיק, כאמור, בכל השטח שממערב לירדן כפיקדון עבור העם היהודי.

דא עקא, התשתית הקונסטיטוציונית העולה מתוך מגילת העצמאות הייתה זה מכבר לצנינים בעיניהם של נשיא בית המשפט העליון וחבריו לדעה. לכן, בכל פעם שהם נדרשים לסוגיות הטגונות לזכויות היהודים במולדתם, הם חוזרים לאותה תזה נלעגת לפיה מזינת ישראל מחזיקה בתפיסה לוחמתית (belligerent occupation) בשטחים אותם תפסה ב-1967, ולכן חלות על שטחים אלה תקנות כלשהן המשמשות נספח לחסכת כלשהו שנחתם בהאג בשנת 1907 (!) כמו גם אמנת זינבה הרביעית משנת 1949. האבסורד המוסרי, הערכי, המשפטי, בולט לעין. שופטים במדינת ישראל רואים בשטחים שהיו חלק מן השטח שעליו חל המנדט הבריטי ואשר יועדו להקמת ביתו הלאומי של העם היהודי – קרי: ערש הולדתו של העם היהודי ותכלית קיומה של הציונות – שטחים כבושים עליהם חלים דינים הסכמיים-מנהגיים שנקבעו למעלה מארבעים שנה לפני שמדינת ישראל קמה. מה לעם היהודי, המחזיק כדן בכל חלקיה של ארץ ישראל, ולדינים משנת 1907 או לאמנת זינבה שנחתמה ב-1949, לאחר מלחמת העולם השנייה בה נטבחו שלוש מהעם היהודי?

אולם את בית המשפט העליון של מדינת ישראל התמיחות הללו אינן מעניינות. הוא ממשיך בדרכו מבלי להניד עפעף. שופטיו בשלהם – ולעזאזל כל השאר. צריך לקרוא את הדברים כדי להאמין:¹ עשרות אלפי אזרחים, המתגוררים בגבולות הקו הירוק, היו נתונים – ואולי עדיין נתונים – תחת משטר צבאי. את הצווים, המכונים 'עוטפי חבל עזה', הוציא אלוף פיקוד הדרום, ובית

¹ ראה – בג"ץ 6893/05.

² סעיף 125 לחוק השיפוט הצבאי, תשס"ו-1955, קובע שאין חובה לקיים פקודת בלתי חוקית. נא מר בו שחיל לא שא באחריות פלילית אם ברור וגלוי שהפקודה שניתנה לו היא לא חר קית.